

péry Jánosra, de másokra is. Az idegen zsarnokság — úgy látszik — felbillentett minden erkölcsi egyensúlyt.

Az 50-es éveknek nincs oly irodalmi, szellemi vagy gazdasági eseménye, melyre Angyal könyvében ne találunk anyagot. A levelekhez írott jegyzetek, melyek közül nem egy egész kis értekezés, a Bach-korszak valóságos lexikonja. A név- és tárgymutató sajnos, nem nagyon könnyíti meg használatát.

Eckhart Ferenc.

Kortsák Jenő: A vasláda. Kortsák regényének olvasása közben meglevenedik képzeletünk előtt a huszonöt-harminc év előtti Józsefváros hosszú, szellős utcáival, földszintes, zsalugáteres házaival, németből magyarrá lett polgáraival, a maga egész kisvárosias életével. Látjuk az utcák rossz kövezetén piacra balagó jó szomszédasszonyokat, a vásárnappal szobája ablakában csibukozó fűszerest, a nagymiséről kiözönlő jómódú és köztiszteletnek örvendő patricius-családokat, a tavaszi napfénytől széppé, barátságossá váló házak mentén hazaszéledő ünneplőruhás polgárleánykákat gavallérisaikkal. Halljuk az egykor népszerű és energikus plébános úr atyáilag nyers zsémbelődését. Sokunknak, akik jól ismertük ezt a régi polgári világot, már ezért is igen kedves olvasmány ez a kis regény. Szeretnők, ha a szerző még részletesebben rajzolná ezt az érdekes s ma már szinte történeti milieut, de hát a regényírónak egyéb gondja is van. Neki mesét is kell szőnie s érdekes alakokat szerepeltetnie mulattatásunkra.

Kortsák az egyszerű környezetbe egyszerű történetet képzel bele. A Józsefváros egyik legtipikusabb utcájában, a Práter-utcában két ház néz farkasszemet egymással s bennük a Gombos István fényes, nagyvárosias üzlete s a Gombos Pál kicsi, sötét grajzleros boltja. A práterutcai Montague és Capulet ellenségek és makacsul pörösködnek egymással, erősen megnehezítve ezzel szegény gyermekeik helyzetét, akik természetesen szeretik egymást. A józsefvárosi Romeo és Julia: Gombos Péter és Annuska szerelme azonban nem végződik olyan tragikusan, mint veronai őseiké, mert ro-

konukban, Katica néniiben hatalmas pártfogójuk akad s a két bőszipapá mégis csak megszeli. Így aztán a regény végén tanui lehetünk a fiatalok fényes esküvőjének, sőt családi boldogságuknak is.

Ezt a kedves, verőfényes történetet érdekesen, fordulatosan és finom humorral meséli el a szerző, kinek egyik erős oldala a jó kompozíció, a mesének ez a célra törekvő, koncentrált vonalvezetése. Másik erős oldala az egyszerű eszközökkel dolgozó, de azért, vagy éppen azért művészi jellemfestés, mellyel néhány alakját élesen tudja képzeletünk elé állítani, főként a nagyobb, modernebb stílusban dolgozó, spekuláló Istvánt, a régimódi kis, de biztos haszonnal megelégedő, nyers és kedélyes Pált, a gorombán energikus és lágy szívű Katica nénit, s a ravasz vénasszonyos diplomáciával és szívóssággal működő Máli nénit, kinek nagy vagyont sejtető, titokzatos vasládája olyan jelentős szerepet játszik a történetben.

Kortsák Jenőnek értékes írói tulajdonságai, melyek ezt a kis regényét s eddigi novelláit irodalmilag jelentősekké teszik, méltán megerősítik bennünk azt a meggyőződést, hogy még sok értékes alkotással fog meglepni bennünket.

Szinnyei Ferenc.

Havas István: Virágénekek. A szerzőnek, ki — mint egyik versében írja — a férfikor delén áll, ez immár hatodik verskötete. Az életkor is, a kötetek száma is utal rá, hogy mind témáiban, mind formáiban megállapodott költői egyéniséggel van dolgunk. A témák nem nagyon változatosak, a formák nem újak, de a szűk körben és kipróbált formában költőnk biztosan mozog s egy pár igen csinos és dallamos megnyilatkozással ajándékozza meg olvasóit. Havas esendes, disztíngvált beszédű költő, kinek ha hevesebb érzések (hazaszeretet) rázzák is meg lelkét: mire érzései költői kifejezésre találnak, édes-bús hangulatokká halkulnak. Jellemző, hogy hazafias fájdalomát nem szárnyaló retorikai szölamokba kiáltja, hanem egy-egy megszállt városunk képét idézi fel s esőndes szemlélődése mindegyiknek életében talál valami biztató jelt, mely a szabadulás vá-

gyát rejti magában. *Lévához* diák-
álmok kötötték;

... Rég volt. De álmunk csak nem változik;
Bár engem onnan elragadt a végzet,
A vár most is nagy multról álmodik...
S diákja is, míg lantján ver az ének:
A jövőt festi, nagy várost, hatalmat...
Lévtát örökké szépnak és magyarnak.

Aranyosmarót c. költeményét így
végezi:

Fent a temető s néma kőkeresztje,
Egy drága sír, halk szellősuhanás...
De kő, szél egy szót hord: Feltámadás!

A szigetén tölgyek alatt Bihari-nó-
ták zengenek, de im, egyszerre csak

Ezüst sarkantyú csöng, pengé:
Az esti pírban Toldi közeleg.

Ez az életszemlélet, mely nagy
fájdalmakból is vigaszt sajtolt, más
tárgyú verseiben is némi derűt
áraszt melanchóliájára. Tűnt ifjú-
ságon álmodozva, a szerelem szep-
temberében, a dicsőségért leszámoló
hangulatban: mindenütt ez a meg-
békélt hang enyhíti a költő alapjá-
ban bánatos dallamait.

Óh, ha én holnap elmegyek:
Utánam semmi sem marad,
Csak egy maréknyi akarat.
De ez túléli halk nevem
S én a sok küzdő századon
Porlón, de büszkén álmodom.

Ez a halk név, és e halk léptek a
költészetnek ma úgyis hangos ber-
kében, rokonszenvenessé teszik szer-
zőnk költői működését. Tisztelői,
kik a jeles pedagógust, mesemondó-
t, gyermeklap-szerkesztőt is be-
csülik benne, széleskörű munkássá-
gában bizonyára a költő felé fordul-
nak a legszeretőbb érdeklődéssel.

—nn.

Monet, Renoir, Pissarro. A Révai
Testvérek irodalmi intézet kiadásá-
ban megjelenő sorozatban nemrégiben
látott napvilágot Monet, Renoir
és Pissarro életrajza. Érdekes három
könyv. Az első Camiller Maclair,
a másodikat François Fosca, a har-
madikat A. Tabarant írta. Mind a
hármát Wildner Ödön fordította
magyarra.

Az impresszionizmus e három neve-
zetes alakján keresztül, mint ablako-
kon át pillanthatunk bele abba a
nagy mozgalomba, mely oly átalakí-
tólag hatott az új festészetre s mely-
nek hatása még ma is érezteti utó-
rezgéseit a festészet egész területén.

A három könyv közül határozot-
tan Monet életrajza a legérdekesebb.
Nemcsak azért, mert Camille Mau-

clair írta, hanem inkább azért, mert
Monet alakja a legnevezetesebb a
három festő közül, az ő palettája
hatott legdöntőbben az új mozgalom
sorsára. Maclair színesen, mélyen-
járó tollal irt éles, markáns portrét
Monetról. A „Déjeuner sur l'herbe“
az a kép, mellyel Monet nagyvonalú
pályája nekilendül. Itt mutatkozik
meg nála az a festésmód, melyet később
„plein-air“-nek neveztek el. Ez
a kép nevezetes állomása a modern
festészetnek. Ezt követték azok a szép
vázlatok, tanulmányok, melyek „a
víz Raphaelje“ melléknevet szerez-
ték meg alkotójuknak. A könyv nagy-
gyon érdekesen fejtegeti az akkori
Salonnak Monetvel szemben való
állásfoglalását. A jury többször ki-
zárta őt is, a vele rokon művészeket
is. Ez az oppozíció hozta azután
össze 1874-ben e kis kör tagjait egy
társaságba, mely ezt a címet vette
föl: „Société anonyme des artistes
peintres, sculpteurs et graveurs, du
15 avril au 15 mai 1874.“ Itt állította
ki Monet azt a festményét, melynek
„*Impression, soleil levant*“ volt a
címe. Ez a cím keltette föl azt a nagy
felzúdulást, azt a gúnyaratatot —
amely azután elkeresztelte az egész
mozgalmat. „*Impressionistes*“: így
hívták ettől kezdve ezeket a vad ki-
közösítetteket, akik mosolyogva el-
fogadták a gúnyos jelzőt és — zász-
lójuk jelszavává emelték. A szónak
nem volt semmi elméleti jelentése.
Monet címe nem akart programot
megjelölni — és micsoda jelentősé-
get nyert később ez a véletlen elne-
vezés!

Mindegy. A mozgalom elkeresztel-
lődött, feltűnést keltett, gúnyos nyí-
lak céltáblája lett, harcoltak ellene
— életre kelt. A Durand Ruelnél ren-
dezett új kiállításon Monet már 18
képpel szerepel, ekkor már ő szabta
meg a mozgalom irányát s minél
dühösebb kirohanások történtek el-
lene, annál inkább érzett, hogy az
„impresszionizmus“ szó mögött mé-
gis csak van valami, Valami, ami új
és jelentős. Duranty, a jótollú író
Nouvelle Peinture című füzetében
már magvasan ki is fejtette, mi akar
ez a valami lenni. E kis füzet mutat
reá először az impresszionisták mű-
vészetének a japánnal való rokon-
ságára. Egyre több és több magya-
rázó, csatázó, védő kezdett jelent-
kezni. A mozgalom egyre nagyobb
port vert föl, ami még csak nőtt
Monet első gyűjteményes kiállítása